

Μια πλούσια πόλη που την κατοικούσαν σχεδόν αποκλειστικά Έλληνες ήταν το Κρούσοβο, στα βόρεια του Μοναστηρίου, στο σημερινό κράτος των Σκοπίων. Η επανάσταση των αυτονομιστών το 1903, η «Ίλιντεν» όπως έμεινε να λέγεται, έφερε το Κρούσοβο στο μάτι του κυκλώνα. Η καταστολή της επανάστασης βρήκε την πόλη κατεστραμμένη. Ευκαιρίας δοθείσης, οι Τούρκοι έσφαξαν και κάμποσους Έλληνες με αποτέλεσμα η Ελλάδα να αφυπνιστεί. Το «μακεδονικό» έγινε υπόθεση του κάθε Έλληνα. Το 1904, τα πρώτα ανταρτικά σώματα στάλθηκαν στη Μακεδονία. Ένα από αυτά ήταν του αξιωματικού Παύλου Μελά που πήρε το ψευδώνυμο Μίκης Ζέζας και με 35 άνδρες πήγε να αντιμετωπίσει τους κομιτατζήδες.

Τον πρόδωσαν στους Τούρκους που τον πολιορκήσαν στη Σιάτιστα. Στις 13 Οκτωβρίου του 1904, οι Έλληνες έκαναν έξοδο. Ο Μίκης Ζέζας ήταν μπροστά. Σκοτώθηκε. Ο θάνατός του συγκίνησε το πανελλήνιο κι έγινε αιτία να πυκνώσουν τα σώματα των εθελοντών, που έσπευσαν να καταταγούν. Αναγκαστικά, το επίσημο ελληνικό κράτος προσχώρησε αλλά ανεπίσημα, με τους Έλληνες πρόξενους να παίζουν καθοδηγητικό ρόλο και να βοηθούν στα κρυφά.

Στα 1905, η αναμέτρηση Ελλήνων και Βουλγάρων είχε εξισορροπήσει αλλά οι κομιτατζήδες είχαν ανοίξει και νέο μέτωπο: Χτυπούσαν κι έσφαζαν και Κουτσόβλαχους τους οποίους η Ρουμανία θεωρούσε δικά της παιδιά με αποτέλεσμα να διαμαρτυρηθεί επίσημα. Στη βουλγαρορουμανική διένεξη ήρθαν να προστεθούν και οι διεκδικήσεις των δύο χωρών για κάποιες βραχονησίδες στον Δούναβη.

Οι σχέσεις τους επιδεινώθηκαν καθώς η Ρουμανία πέτυχε από τον σουλτάνο να ονομαστούν χωριστό έθνος οι Κουτσόβλαχοι. Διαμαρτυρήθηκαν, όμως, και οι ίδιοι οι Κουτσόβλαχοι που είχαν ελληνική εθνική συνείδηση και πολεμούσαν μέσα από τις ελληνικές ανταρτικές γραμμές. Η Ρουμανία ανακάλυψε ελληνικό δάχτυλο στην όλη υπόθεση. Ανθελληνικές διαδηλώσεις ξέσπασαν στο Βουκουρέστι, στο Γαλάτσι και στη Βραϊλα, ενώ η κυβέρνηση ξεκίνησε διωγμούς εναντίον του ελληνικού πληθυσμού. Οι ελληνορουμανικές σχέσεις διακόπηκαν για περίπου δύο χρόνια.

Τον ίδιο καιρό, οι Άγγλοι διαπίστωσαν ότι το σύστημα του «προγράμματος της Μυστέργης» (των ρυθμίσεων που οι μεγάλες δυνάμεις επέβαλαν στη Μακεδονία μετά το Ίλιντεν) έπρεπε να επεκταθεί και στην περιοχή της Αδριανούπολης, ενώ στη Μακεδονία χρειαζόταν η τοποθέτηση εκπροσώπου των μεγάλων δυνάμεων, που θα προωθούσε τις καρκινοβατούσες μεταρρυθμίσεις. Ο Αμπντούλ Χαμίτ αρνήθηκε ευγενικά για να αλλάξει γνώμη μόλις ο

συμμαχικός στόλος άρχισε να πλέει με κατεύθυνση τις οθωμανικές παραλίες. Μια επιτροπή εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη. Κατέληξε στο ότι έπρεπε να διοριστούν στα Βιλαέτια Ευρωπαίοι οικονομικοί αντιπρόσωποι των μεγάλων δυνάμεων.

Η ελληνοβουλγαρική σύγκρουση στη Μακεδονία συνεχιζόταν με τους κομιτατζήδες να χάνουν έδαφος. Στα 1906, τα ελληνικά χωριά είχαν εξασφαλίσει επαρκή προστασία στα όριά τους. Οι κομιτατζήδες νικιόνταν κι απωθούνταν. Οι μάχες των ανταρτών στην ύπαιθρο, παρ' όλες τις προσπάθειες των προξένων των ευρωπαϊκών κρατών, δεν μπορούσαν να ανακοπούν. Η Βουλγαρία, που έβλεπε να χάνει το παιχνίδι του εκβουλγαρισμού, το γύρισε στην ενεργητική διπλωματία. Άρχισε να καταγγέλλει την Ελλάδα ότι στέλνει αξιωματικούς της να σκοτώνουν τους Βουλγαρομακεδόνες. Με κυβερνητική παρότρυνση, ξέσπασαν διαδηλώσεις στη Σόφια. Οι αγανακτισμένοι πολίτες επέπεσαν πάνω σε ό,τι ελληνικό βρέθηκε μπροστά τους και το κατέστρεψαν.

Στην πρώην Ανατολική Ρωμυλία, συμμορίες κομιτατζήδων ανέλαβαν δράση: Τη νύχτα 30 Ιουλίου του 1906 ξεχύθηκαν στην Αγκιαλο, έσφαξαν, βίασαν και ρήμαξαν την ως τότε ανθούσα ελληνική παροικία. Κομιτατζήδες ξεχύθηκαν και στις ελληνικές γειτονιές της Βάρνας, της Φιλιππούπολης και της Στενήμαχου, στη ΝΔ Βουλγαρία. Το ελληνικό στοιχείο, όπου δεν αφανίστηκε, γνώρισε και τους επίσημους κρατικούς διωγμούς. Τους 25.000 έφτασαν οι πρόσφυγες από τη Βουλγαρία, που κατέφυγαν τότε στην Ελλάδα. Τα ελληνικά σχολεία έκλεισαν, οι Έλληνες ιερωμένοι εκδιώχθηκαν από τις εκκλησίες τους, όπου τοποθετήθηκαν Βούλγαροι, κι όσα από τα ελληνικά ιδρύματα γλίτωσαν τους εμπρησμούς, κατασχέθηκαν.

Την ίδια εποχή σημειώθηκε στενή ελληνοσερβική προσέγγιση που επικυρώθηκε με επίσημες συμβολικές πράξεις: Στο Βελιγράδι, ένας δρόμος μετονομάστηκε σε οδό Αθηνών. Στην Αθήνα, ένας άλλος βαπτίστηκε σε οδό Καραγεώργη της Σερβίας.

Στα 1907, οι κομιτατζήδες παράσερναν σε παγίδα και δολοφονούσαν τον ανθυπολοχαγό Τέλλο Αγαπηνό, που δρούσε στη λίμνη των Γιαννιτσών με το ψευδώνυμο καπετάν Άγρας (7 του Ιουλίου). Τον ίδιο χρόνο, φούντωσε ο αγώνας ανάμεσα στους αυτονομιστές της Εσ. ΜΕΟ και τους εθνικιστές της Εξ. ΜΕΟ. Ο Σαντάσκι, μοναδικός ηγέτης της Εσ. ΜΕΟ που είχε κατορθώσει να επιζήσει, προσεταιρίστηκε κάποιον Τοντόρ Πανίτσα, έμπιστο των εθνικιστών. Μέσα στην ίδια νύχτα στη Σόφια, ο Πανίτσα δολοφόνησε και τους δύο ιδρυτές της Εξ. ΜΕΟ (τον διαβόητο Μπορίς Σαράφοφ και τον όχι λιγότερο διάσημο Ιβάν Γκαρβάνοφ). Ήταν η σειρά της Εσ. ΜΕΟ να διαβρώσει την Εξ. ΜΕΟ και να ρίξει το σύνθημα «η Μακεδονία στους Μακεδόνες», σε όλους τους κατοίκους δηλαδή της περιοχής κι όχι σε κάποια ανύπαρκτη εθνότητα. Οι της Εσ. ΜΕΟ ποτέ δε μίλησαν για «μακεδονική εθνότητα»

και το σύνθημά τους απλά αντιστρατευόταν το βουλγαρικό δόγμα «η Μακεδονία ανήκει στη Βουλγαρία».

Με όλα αυτά, η δράση των κομιτατζήδων αποδιοργανώθηκε. Η επανάσταση και το σύνταγμα των Νεότουρκων (1908) έβαλαν τέλος στην αντιπαράθεση. Οι ανεπαίσθητες παραχωρήσεις στους πληθυσμούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αντικαταστάθηκαν γρήγορα από ανελέητη τρομοκρατία. Ειδικά στη Μακεδονία, πήρε τη μορφή ενός άγριου ξεκαθαρίσματος και των Βουλγάρων και των Ελλήνων. Ο Μακεδονικός Αγώνας συνεχίστηκε με εκπαιδευτικά μέσα, καθώς οι πρωτοβουλίες πέρασαν στην εκκλησία και στα επίσημα κρατικά όργανα. Ανοίχτηκαν εκατοντάδες σχολεία ελληνικά, βουλγαρικά, σερβικά και τουρκικά. Μέσα από αυτά, κάθε πλευρά προσπαθούσε να περάσει το δικό της μήνυμα. Μέχρι το 1912.

ΤΟ ΦΙΛΜ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ:

Ιανουάριος:

Η ασύρματη επικοινωνία που επινόησε ο Γουλιέλμος Μαρκόνι, θα επιτρέψει στο εξής τη σωτηρία των ανθρώπων που βρίσκονται σε πλοία που κινδυνεύουν. Από τις 7 του μήνα, καθιερώθηκε το σήμα κινδύνου C.Q.D. («αναζητήστε μας, κίνδυνος»). Τα πλοία που θα το λαμβάνουν, θα πρέπει να σπεύδουν προς αυτό που το εκπέμπει.

Δύο χρόνια αργότερα το σήμα αυτό επρόκειτο να αντικατασταθεί από το S.O.S. («Σώστε τις ψυχές μας»), που κρίθηκε πιο εύκολο στην εκπομπή του με σήματα μορς (τρεις τελείες, τρεις παύλες, τρεις τελείες).

Φεβρουάριος:

Με νυχτερινή επίθεση του ιαπωνικού στόλου στο Πορτ Άρθουρ και απόβαση 8.000 ανδρών στην Κορέα, η Ιαπωνία ξεκίνησε αιφνιδιαστικά πόλεμο με τη Ρωσία. Δύο θωρηκτά, ένα καταδρομικό και τέσσερα άλλα πολεμικά πλοία των Ρώσων βυθίστηκαν στο Πορτ Άρθουρ, ενώ άλλα δύο βυθίστηκαν στην Κορέα. Τους επόμενους μήνες, ο ρωσικός στόλος στον Ειρηνικό επρόκειτο να εκμηδενιστεί. Μήλο της ρωσοϊαπωνικής έριδας ήταν τα συγκρουόμενα συμφέροντα των δύο χωρών στην Κορέα και στη Μαντζουρία.

Μάρτιος:

Μια ευχάριστη έκπληξη περίμενε τους αναγνώστες της βρετανικής «Ντέιλι Μίρορ», στις 22 του μήνα: Η εφημερίδα κυκλοφόρησε με χρωματιστή φωτογραφία στην πρώτη της σελίδα, ανοίγοντας νέους πολύχρωμους δρόμους στην ως τώρα μουντή ασπρόμαυρη επικαιρότητα.

Απρίλιος:

Υπογράφηκε στις 8 του μήνα η αγγλογαλλική συμφωνία, γνωστή ως «Εγκάρδια Συνεννόηση» (η περίφημη «Αντάντ») βάζοντας τέλος στην προαιώνια διαμάχη των δύο κρατών. Αρχικό αντικείμενό της ήταν η «δίκαιη» μοιρασιά των αποικιών αλλά, μετά το γαλλογερμανικό «επεισόδιο του Αγαδιρ» (1911) αποτέλεσε τον άξονα του αντιγερμανικού συνασπισμού στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Μάιος:

Οι Άγγλοι επιχειρηματίες Τσαρλς Ρολς και Χένρι Ρόις κατέληξαν σε συμφωνία, στις 4 του μήνα, και προχωρούν στη δημιουργία εταιρείας που θα παράγει αυτοκίνητα. Η νέα φίρμα θα ονομάζεται Ρολς Ρόις.

Ιούνιος:

Πέθανε στις 14 του μήνα ο μεγάλος Έλληνας ζωγράφος Νικηφόρος Λύτρας, καθηγητής του Πολυτεχνείου από το 1866. Ανάμεσα στα σπουδαία έργα του συγκαταλέγονται «η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη», «ο απαγχονισμός του Γρηγορίου Ε'», «τα κάλαντα» κ.ά. Είχε γεννηθεί το 1832 στην Τήνο.

Ιούλιος:

Ολοκληρώθηκαν στις 31 του μήνα οι εργασίες για την κατασκευή του υπερσιβηρικού σιδηρόδρομου. Το μήκος της γραμμής είναι 4.607 μίλια. Ξεκινά από το Τσέλιαμπινσκ, στην ανατολική πλευρά των Ουραλίων, και καταλήγει στο Βλαδιβοστόκ, ακραίο σημείο της ρωσικής αυτοκρατορίας στον Ειρηνικό ωκεανό. Για να φθάσει ένα τρένο από την αφετηρία της γραμμής ως το τέρμα της, θα πρέπει να κάνει στάση σε χίλιους σταθμούς. Το ταξίδι Παρίσι - Βλαδιβοστόκ υπολογίζεται ότι θα διαρκεί 21 ημέρες.

Αύγουστος:

Πνίγηκε στο αίμα η εξέγερση των ιθαγενών Χερέρο εναντίον της στυγνής γερμανικής αποικιοκρατίας στη Νοτιοδυτική Αφρική. Η επανάσταση των ιθαγενών είχε ξεσπάσει τον περασμένο Ιανουάριο αλλά τα γερμανικά στρατεύματα προχώρησαν σε συστηματική γενοκτονία της φυλής. Στις αρχές του μήνα, όσοι ιθαγενείς επέζησαν, μεταφέρθηκαν και εγκαταλείφθηκαν σε μια έρημη στέπα.

Σεπτέμβριος:

Παρότι τυφλή και κωφάλαλη απ' όταν ήταν μόλις 19 μηνών, η Αμερικανίδα Έλεν Κέλερ αποφοίτησε από το κολέγιο Ράντκλιφ σε ηλικία 24 χρόνων. Γράφει και διαβάζει με το σύστημα μπράιγ και συνεννοείται με νεύματα, ενώ φιλοδοξία της είναι να βοηθήσει στον αγώνα για την κοινωνική ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η Κέλερ απέκτησε μεγάλη μόρφωση στα επόμενα χρόνια, έμαθε να χειρίζεται πολλές γλώσσες κι έγινε επιτυχημένη συγγραφέας («Η ιστορία της ζωής μου», «Αισιοδοξία» κ.ά.) με έντονη κοινωνική δράση στον τομέα της εκπαίδευσης των κωφάλαλων.

Οκτώβριος:

Πέθανε στις 4 του μήνα ο γλύπτης Φρειδερίκος Αύγουστος Μπαρθόλντι που φιλοτέχνησε το άγαλμα της ελευθερίας, δώρο της Γαλλίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τοποθετήθηκε, στις 28 Οκτωβρίου του 1866, στο νησάκι Μπέντλοε, στην είσοδο της Νέας Υόρκης. Ο

Μπαρθόλντι είχε γεννηθεί το 1834. Δεν πρόλαβε να παραστεί στα εγκαίνια του μετρό της Νέας Υόρκης, που έγιναν στις 27 του μήνα.

Νοέμβριος:

Αντεπίθεση ελληνικών ανταρτικών σωμάτων στη Μακεδονία καταφέρνει καιρία πλήγματα στις συμμορίες των κομιτατζήδων που αναγκάζονται να αναδιπλωθούν: Ο οπλαρχηγός Επαμεινώνδας χτύπησε το χωριό Μεσημέρι, οι οπλαρχηγοί Λεωνίδας, Μανόλης και Μιχάλης τη συμμορία στο Μπογδάτσι, ενώ άλλο σώμα πυρπόλησε το Γκούκοβο κοντά στα Βοδενά. Οι Βούλγαροι υποχώρησαν μετρώντας πολλούς νεκρούς και τραυματίες ανάμεσά τους.

Δεκέμβριος:

Τον ρόλο του χωροφύλακα του πλανήτη επιφυλάσσει για τις Ηνωμένες Πολιτείες ο πρόεδρος Θεόδωρος Ρούσβελτ, ο οποίος σε μήνυμά του, στις 6 του μήνα, υποστήριξε ότι η χώρα του «είναι υποχρεωμένη να δρα ως διεθνής αστυνομία», προκειμένου να μη διασαλευτεί η παγκόσμια τάξη. Ο Ρούσβελτ πρόσθεσε ότι, στα πλαίσια αυτού του ρόλου, οι ΗΠΑ θα πιέσουν τη Δομινικανική Δημοκρατία να πληρώσει τους Ευρωπαίους πιστωτές της, ώστε να αποφευχθεί στρατιωτική επέμβαση ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Καραϊβική.

(Έθνος της Κυριακής, 28.3.1999) (τελευταία επεξεργασία, 15.6.2009)